

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมาย ในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4.1 ปัญหาข้อจำกัดในการใช้แนวคิดทฤษฎีกับกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งประกอบด้วย 2 ทฤษฎีด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพถือเป็นทฤษฎีที่ได้มีการอธิบายถึงความเกี่ยวข้องของความเป็นนิติบุคคล โดยที่ทฤษฎีดังกล่าวนี้นักกฎหมายชาวเยอรมันที่มีชื่อว่า Otto Frindrich von Gierke โดยเป็นกลุ่มสำนักประวัติศาสตร์ของกฎหมายประเทศเยอรมันได้มีการค้นพบขึ้นซึ่ง Gierke ได้ทำการศึกษาสังคมชาวเยอรมันที่เกี่ยวกับการรวมตัวและการรวมกลุ่มขึ้นทางสังคม นอกจากนี้ยังได้มีการเสนอให้มีการแยกกฎหมายสาธารณะออกจากกฎหมายเอกชนรวมทั้ง Gierke ได้มีการเพิ่มองค์ประกอบที่สำคัญของกฎหมายโรมันเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายเยอรมันด้วยการนำเสนอผลงานเกี่ยวกับร่างประมวลกฎหมายเยอรมันอันเกิดการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรมทั้งหลายเพื่อให้ประมวลกฎหมายฉบับนี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับชาวเยอรมัน¹

2. ทฤษฎีมูลค่าใช้จ่ายในการสืบค้นหรือทฤษฎีค่าใช้จ่ายในการสืบค้นเป็นผลงานของ William Landes และ Richad Posner โดยบุคคลทั้งสองนี้เป็นนักเศรษฐศาสตร์และนักกฎหมาย โดยทั้งสองได้เสนอทฤษฎีที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับเครื่องหมายการค้าเข้าด้วยกันเนื่องจากเครื่องหมายการค้าอันนี้ได้มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งเพื่อให้ค่าใช้จ่ายของประชาชนผู้บริโภคลดลง ซึ่งในปัจจุบันนักกฎหมายและศาลในต่างประเทศได้ให้การยอมรับถึงทฤษฎีมูลค่าใช้จ่ายในการสืบค้น²

อย่างไรก็ตามแม้ว่าทฤษฎีมูลค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะเกิดขึ้นเพียงเพื่ออธิบายความสำคัญของเครื่องหมายการค้าเท่านั้น หากแต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วนั้นเนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้ามีความมุ่งหมาย

¹ Encyclopedia Britanmica, "Otto Friedrich von Gierke," Accessed 21 May, 2013 <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/233358/Otto-Friedrich-von-Gierke>

² ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, "กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ในสินค้าอาหารของประชาคมอาเซียน", (กรุงเทพ : สถาบันวิศวกรรมการพิมพ์, 2557), น.33.

ที่คล้ายคลึงกันเพื่อช่วยให้ประชาชนผู้บริโภคสามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างของสินค้าที่มีลักษณะหรือชนิดเดียวกันได้อย่างชัดเจน อีกทั้งทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นยังสามารถแสดงบทบาทสำคัญของเครื่องหมายการค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อการค้าของสินค้าได้ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงสามารถนำทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นมาปรับใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เช่นเดียวกัน³

4.1.1 ปัญหาข้อจำกัดความเป็นประธานแห่งสิทธิ

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นั้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในกฎหมายฉบับนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดสิทธิชุมชน โดยชุมชนย่อมมีสิทธิในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากกฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่าชุมชนแบบใดที่สามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้ตามกฎหมาย อีกทั้งปัญหาในด้านของผู้ทรงสิทธิซึ่งบุคคลตามกฎหมายเท่านั้นที่จะสามารถเป็นผู้มีสิทธิได้ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตามการพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในด้านของผู้ทรงสิทธิชุมชนจำเป็นต้องศึกษาทั้งในส่วนแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายอื่นประกอบกันเพื่อการใช้สิทธิของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การพิจารณาถึงผู้ทรงสิทธิชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการใช้สิทธิของชุมชนในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้า โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในส่วนของทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพนั้นเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ซึ่งมีการยืนยันว่าชุมชนมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายโดยเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นและมีอยู่โดยสภาพตามความเป็นจริง ตัวตนของชุมชนเกิดขึ้นพร้อมกับความเป็นชุมชนเนื่องจากความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันตามสภาพธรรมชาติของมนุษย์ สิทธิของชุมชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติของความเป็นชุมชนที่ไม่ต้องพึ่งพากฎหมายในการรับรองสิทธิของตัวชุมชน โดยทฤษฎีดังกล่าวยืนยันว่าชุมชนยังถือเป็นสิ่งที่มีตัวตนทางกายภาพตามข้อเท็จจริงถึงแม้จะไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลก็ตาม การใช้สิทธิทางกฎหมายกระทำผ่านสมาชิกในชุมชน ชุมชนย่อมเป็นผู้ทรงสิทธิได้ตามกฎหมายไม่ในด้านทรัพย์สิน การฟ้องคดี หรือด้านอื่นๆ หรือแม้กระทั่งชุมชนย่อมมีความรับผิดชอบตามกฎหมายแม้ว่าการกระทำของชุมชนนั้นเกิดขึ้นนอกวัตถุประสงค์ของความเป็นชุมชนก็ตาม⁴

³ Stacey L. Dogan and Mark A. Lemley, Trademark Law and Theory A Handbook of Contemporary Research, (UK : Edwerd Elgar Publishing, Lnc.,2008), p.65.

⁴ ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 2* น. 41-44.

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้มีการบัญญัติรับรองในส่วนของสิทธิชุมชนไว้ในมาตรา 66⁵ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” จึงเป็นกรณีรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ ซึ่งการรับรองถึงสิทธิเช่นนี้อันได้แก่ ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นการรับรองถึงสิทธิที่มีมาตรฐานที่สูงกว่ากฎหมายฉบับอื่นๆ ประกอบกับเมื่อพิจารณาในแง่ของลำดับชั้นของกฎหมายแล้วพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะมีลำดับทางกฎหมายที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กรณีเช่นนี้จึงต้องถือตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้กล่าวคือบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้ตามกฎหมายเนื่องจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายได้มีการรับรองตัวตนของชุมชนตามกฎหมายที่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความมุ่งหมายของชุมชนไว้ ด้วยเหตุนี้อำนาจหน้าที่ของชุมชนจึงอาจมีได้อย่างกว้างขวางซึ่งเป็นเสรีภาพของบุคคลในการรวมตัวกันเป็นชุมชนซึ่งเป็นหมู่คณะตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ⁶

อย่างไรก็ตามในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการบัญญัติไว้ว่าผู้ทรงสิทธิหรือเจ้าของสิทธินั้นจะต้องมีสภาพบุคคลซึ่งอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือนิติบุคคลก็ได้ และความเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลนั้นก็เป็นไปตามกฎหมายซึ่งไม่ได้หมายความว่ารวมไปถึงกลุ่มชนหรือกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน โดยกลุ่มชนหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลโดยที่ไม่ได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กลุ่มชนหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้จึงไม่ถือเป็นบุคคลตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อการใช้สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายอันจะถือได้ว่าเป็นประธานแห่งสิทธิในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้⁷

⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก น.18-19. ตราไว้ ณ วันที่ 24 สิงหาคม 2550

⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ, สิทธิของบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2550), น.23-24.

⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพาณิชย์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น.134.

ในขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการบัญญัติถึงผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในมาตรา 25 ซึ่งได้แก่บุคคลธรรมดา นิติบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์หรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเป็นผู้ทรงสิทธิในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดไม่ได้กำหนดว่าประธานแห่งสิทธิเพื่อการใช้สิทธิตามกฎหมายคือชุมชนหรือกลุ่มบุคคลในรูปแบบใดทั้งที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ฉบับดังกล่าวตั้งอยู่บนแนวคิดสิทธิชุมชนก็ตาม⁸

แม้ประธานแห่งสิทธิหรือผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs) เป็นสิทธิของปัจเจกชนดังปรากฏอยู่ในอารัมภบทของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวยอมรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของปัจเจกชนโดยความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวมอบสิทธิผูกขาดทางด้านการค้าอันเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (economic right) ให้แก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาเพียงผู้เดียวซึ่งในที่นี้ก็คือปัจเจกชน อย่างไรก็ตามการมอบสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ก็ได้ให้การยอมรับในฐานะที่ชุมชนถือเป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลเช่นกันมีผลเท่ากับสิทธิตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังที่ปรากฏในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22.1 จึงเป็นสิทธิร่วมของเอกชนหลายคนหรือสิทธิชุมชน ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้⁹

นอกจากนี้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในส่วนของการแสดงเจตนาของชุมชนซึ่งมาตรา 67 ตอนท้ายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการรับรองสิทธิของชุมชนในการฟ้องคดีของชุมชนไว้อย่างชัดเจนในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามสิทธิหน้าที่ของชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ที่จะต้องมีการจัดการตามอำนาจหน้าที่ของชุมชน แต่เนื่องจากชุมชนนั้นเป็นเพียงกลุ่มบุคคลซึ่งไม่ใช่ทั้งบุคคลธรรมดาที่จะสามารถเคลื่อนไหวร่างกาย อันเป็นการกระทำทางกายภาพที่จะแสดงให้เห็น

⁸ ทวีพทุทธ์ ศิริศักดิ์บรรจง, “มาตรการคุ้มครองการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบประเพณี : ศึกษากรณีผ้าไหมสุรินทร์”, (ดุชนิพนธ์ดุชนิพนธ์บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.458-463.

⁹ อารัมภบทความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs)

Recognizing that intellectual property rights are private rights.

เจตนาของบุคคลได้และไม่ถือเป็นนิติบุคคลที่จะมีผู้แทนเป็นผู้แสดงเจตนาแทนได้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้บัญญัติเรื่องนี้เอาไว้จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนว่ามีรูปแบบหรือกระบวนการแบบใดในการแสดงเจตนา โดยเมื่อพิจารณาถึงการแสดงเจตนาของชุมชนดังกล่าวจะเห็นว่าต้องกระทำโดยผู้นำของชุมชนหรือสมาชิกในชุมชน ซึ่งการได้มาของผู้นำชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนอาจจะได้มาจากการเลือกตั้งภายในชุมชนหรืออำนาจของกฎหมาย การจัดการชุมชนจะกระทำโดยผู้นำของชุมชนอาจจะเป็นองค์กรกลุ่มหรือคณะบุคคลในรูปของคณะกรรมการและองค์กรเดียวที่มีบุคคลเพียงคนเดียวที่เป็นผู้นำหรือสมาชิกชุมชน ซึ่งในส่วนของชุมชนที่เป็นประธานแห่งสิทธิในการดำเนินคดีการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ปัญหาคือชุมชนตามมาตรา 25 ได้แก่บุคคลใดและสามารถฟ้องคดีได้ในนามชุมชนหรือตนเอง ในส่วนของผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จดทะเบียนจะเห็นได้ว่าสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นสิทธิชุมชน ชุมชนในที่นี้คือกลุ่มบุคคลที่อาศัยในพื้นที่ภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่งที่มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่ได้วัดจากจำนวนสมาชิกของชุมชน ชุมชนจึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งจากลักษณะของสิทธิชุมชน พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตรา 25 ที่ว่า “เมื่อได้มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้ารายใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้าซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าวหรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็คือผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์หรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีการบัญญัติถึงผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยตรงก็ตาม ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่เป็นผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีสิทธิใช้ประโยชน์จากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อประโยชน์ทางการค้าเท่านั้น โดยไม่สามารถโอนสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่บุคคลภายนอกได้ ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการในที่นี้ถือเป็นชุมชนตามทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพโดยไม่จำเป็นต้องเป็นจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล กล่าวคือกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันย่อมถือเป็นชุมชนตามกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันตามข้อเท็จจริงย่อมสามารถฟ้องคดีได้ในนามของทั้งตนเองได้อีกทั้งสมาชิกภายในชุมชนก็ย่อมสามารถฟ้องคดีได้ในนามของปัจเจกชนได้เช่นกัน¹⁰

หลักการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญมีปัญหาว่าชุมชนซึ่งเป็นประธานแห่งสิทธิฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่ ผู้ศึกษามีความเห็นที่ชุมชนสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้งชุมชนซึ่งเป็นประธานแห่งสิทธินั้นแยกออกเป็นชุมชนเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทาง

¹⁰ กิตติศักดิ์ ปรกติ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 6* น.200-210.

ภูมิศาสตร์ส่งผลต่อผู้ทรงสิทธิเพื่อการดำเนินคดีการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เมื่อสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิของชุมชนซึ่งไม่ใช่สิทธิของปัจเจกชนหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมมีสิทธิร่วมกันในการบริหารจัดการได้โดยไม่มีสิทธิห้ามบุคคลอื่นเพื่อการใช้สิทธิฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของตนเอง บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีสถานะเป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บุคคลเหล่านี้ย่อมมีสิทธิตามกฎหมายเพื่อการฟ้องร้องดำเนินคดีในกรณีมีการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการเรียกค่าเสียหายหรือการระงับพฤติกรรมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบด้วยกฎหมายของชุมชนอื่น ซึ่งการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นการหลอกลวงก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดแก่ผู้บริโภคว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ถูกผลิตหรือมาจากพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ตามที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ชุมชนสามารถฟ้องคดีได้เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีเจตนารมณ์ในการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองไว้ โดยเมื่อรัฐธรรมนูญได้มีการประกาศใช้บังคับย่อมมีสภาพบังคับทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีกฎหมายลำดับรองประกาศใช้บังคับในภายหลัง¹¹

ด้วยเหตุนี้การปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเพียงกฎหมายในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยมาตรการดังกล่าวเป็นไปตามความตกลงทริปส์ (TRIPS) เพื่อการใช้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปกป้องผลประโยชน์ของสินค้าและชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกในชุมชนที่มีวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ร่วมกันย่อมสามารถฟ้องคดีได้ในนามของตนเอง บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมจึงสามารถที่จะเป็นประธานแห่งสิทธิในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้ตามความแห่งรัฐธรรมนูญ เมื่อชุมชนสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิในกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้แล้วชุมชนย่อมมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน สิทธิในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิฟื้นฟูจารีตประเพณี สิทธิสืบทอดและส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้เมื่อถือได้ว่าชุมชนสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้หากมีกรณีของการกระทำละเมิดโดยชุมชน ชุมชนดังกล่าวย่อมมีความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเช่นเดียวกับความรับผิดชอบของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

4.1.2 ปัญหาข้อจำกัดขอบเขตแห่งสิทธิชุมชน

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สิทธิชุมชน” (Community Rights) จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาเกิดควบคู่กับวัฒนธรรมของชุมชนและสังคมมาอย่างยาวนาน ซึ่งต่อมาเมื่อพัฒนาการทางด้านของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปภาครัฐจึงได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมเพื่อจัดระเบียบสิทธิชุมชนดังกล่าวโดยอาศัยกลไกทางกฎหมาย ในการคุ้มครองถึงสิทธิชุมชนดังกล่าวได้

¹¹ เฟิงอ้วง, น. 200-210.

ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน มาตรา 66 ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” และมาตรา 67 ที่บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมที่จะได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนร่วมเสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพและผู้แทนของสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือ ทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าวซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญและความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุลและยั่งยืนและสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นในเรื่องของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมไปถึงสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และนอกจากนี้การดำเนินการใดๆที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง การดำเนินการเช่นว่านี้จะไม่สามารถกระทำได้จนกว่าจะผ่านขั้นตอนและกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเสียก่อนที่จะดำเนินการ¹²

อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีสิทธิชุมชนนั้นจะเห็นได้ว่ามีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 16-17 โดยมาจากปรัชญาทางการเมืองของสังคมนักคิดซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของปัจเจกชนหรือเอกชน (Individual Rights) ในฐานะที่เป็น

¹² กลุ่มผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ”, (กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555), น. 15-17.

สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอันเป็นที่มาของระบอบการเมืองเสรีประชาธิปไตยและระบอบทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนซึ่งถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ระบบดังกล่าวนี้ก็ได้อุบัติและทำลายลงเนื่องจากว่าสิทธิของปัจเจกชนหรือเอกชนนั้นทำให้สิทธิในทางศีลธรรมถูกลิดรอนและทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสื่อมลง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความต้องการที่จะให้การคุ้มครองสิทธิของกลุ่มหรือสิทธิร่วมซึ่งนอกเหนือไปจากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองประกอบกับต้องมีสิทธิในทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วยจนในที่สุด พ.ศ. 2491 เมื่อทางสหประชาชาติได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงทำให้ต้องประกาศกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไปควบคู่กับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเพื่อให้สิทธิดังกล่าวมีความหลากหลายและแตกต่างไปจากเดิมเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดสิทธิชุมชนขึ้นดังเช่นในปัจจุบัน¹³

ในสวนความหมายของสิทธิชุมชน หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนโดยที่ไม่ใช่อำนาจของคนใดคนหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิชุมชนเป็นสิ่งที่มีความอย่างยาวนานควบคู่กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทยอย่างแนบแน่น¹⁴ การใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการร่วมทุกข์ร่วมสุขเกิดความเอื้ออาทรและผูกพันต่อกัน ข้อพิพาทในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนจะมีการคิดค้นเพื่อหาวิธีการจัดการภายในให้ลุล่วงซึ่งความเป็นไปของชุมชนดังกล่าวได้ถูกพัฒนาเป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเกิดจากข้อบัญญัติอันศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติร่วมกันซึ่งแฝงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนและพัฒนาสู่แบบแผนที่แข็งแรงมั่นคง นอกจากนี้ข้อบัญญัติของชุมชนยังถือเป็นความสัมพันธ์เกี่ยวกับขอบเขตอำนาจที่สมาชิกพึงมีหรือได้รับในการดำเนินชีวิตและอำนาจดังกล่าวยังเป็นอำนาจที่ทุกคนให้การยอมรับภายใต้คุณค่าที่ยึดถือร่วมกันที่เป็นอำนาจอันชอบธรรมซึ่งก็คือระบบสิทธิชุมชนนั่นเอง¹⁵

คำว่า “สิทธิชุมชน” ดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของนักปรัชญาตะวันตกซึ่งเป็นการอธิบายบริบทเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มบุคคลภายใต้กรอบความเสมอภาค โดยที่แนวความคิดดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน (Human right) ในขณะที่สิทธิ

¹³ รัฐศิริรินทร์ ตมิศานนท์, ปัญหาการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษากรณีผลิตภัณฑ์อาหารไทยพื้นบ้าน (ผัดหมี่โคราช), วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, 2556), น.25-26.

¹⁴ ชลธิรา สัตยาวัดพัฒนา, “พลวัตสิทธิชุมชน : กระบวนทัศน์ทางมนุษยวิทยา”, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2546), น.81-94.

¹⁵ เฟิงอ้วง, น.23-25.

มนุษย์ชนดังกล่าวนี้เกิดจากการบัญญัติของศาสตราจารย์เฮนส์ จามริกและนักวิชาการอีกหลายคน ในการบัญญัติศัพท์คำนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณและภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีความพยายาม ในการรื้อฟื้นสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาภายหลังจากที่สิทธิดังกล่าวในสังคมไทยถูกกลืนไปเป็นเวลายาวนาน ประกอบกับนักวิชาการมีความต้องการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใหม่¹⁶

โดยศาสตราจารย์เฮนส์ จามริก ยังได้มีการให้ความหมายของคำว่า “สิทธิชุมชน” ไว้กล่าวคือ “การให้ชุมชนชาวบ้านมีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง โดยมีความเป็นอิสระด้วย ตัวของตนเอง ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องให้ชาวบ้านเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เขา ได้อยู่อาศัยและทรัพยากรในด้านความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเป็นภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสิ่งที่โลก กำลังเฟื่องฟูอยู่ เพราะฉะนั้นเขาจึงต้องเรียนรู้ที่จะเชื่อมสิ่งที่เขามีอยู่กับความต้องการหรือความ คาดหวังจากโลกภายนอกเพื่อใช้ในการปกป้องสิทธิของเขาเองและในขณะเดียวกันก็ใช้สิทธิดังกล่าว พิสูจน์ให้โลกเห็นว่าเขาสามารถทำประโยชน์ให้กับโลกได้อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อปกป้องรักษาทรัพยากร ของโลก”¹⁷

จากความหมายของสิทธิชุมชนตามที่ศาสตราจารย์เฮนส์ จามริก ได้มีการอธิบาย ไว้วันนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิชุมชนมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการ ทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคมและในด้านอื่นๆ โดยที่กลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์หรือวัฒนธรรมที่ จะต้องร่วมกันบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งสิทธิชุมชนดังกล่าวจะมีรูปแบบที่ ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนและมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าสิทธิของปัจเจกชน

นอกจากนี้ภายใต้คำนิยามศัพท์ของคำว่า “สิทธิชุมชน” ได้พัฒนามาจากกรอบ ของ“สิทธิมนุษยชน”เนื่องจากมีฐานแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นพื้นฐาน สิทธิชุมชนถือเป็นเรื่องปกติ ธรรมดาของชุมชนโดยเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นมาโดยปริยายและสิทธิชุมชนเป็นเรื่องที่มีมาตั้งแต่อดีต เกี่ยวกับวัฒนธรรมของมนุษย์ทุกกลุ่มที่มีความเป็นสากลก่อนที่ภายหลังภาครัฐได้สร้างกฎเกณฑ์ของ กฎหมายบ้านเมืองขึ้นมาและเมื่อกฎหมายบ้านเมืองเกิดขึ้นกฎหมายเหล่านี้กลับรับรองเพียงแค่สิทธิ ของปัจเจกชนและสิทธิของรัฐต่างๆที่สิทธิชุมชนยังคงมีปรากฏอยู่ในสังคมเพียงแต่กฎหมายบ้านเมือง ไม่ได้ให้การรับรองไว้เท่านั้น

¹⁶ เจริญ คัมภีร์ภาพและคณะ, “สารัตถะแห่งสิทธิชุมชน หลักการและความเคลื่อนไหวเรื่อง สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น”, (กรุงเทพฯ : เครือข่ายสิทธิภูมิปัญญาไทย, พ.ศ.2541), น.121.

¹⁷ กลุ่มผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 12 น.12-14.

ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงสิทธิชุมชนนั้นจะพบว่า มีลักษณะเป็นสิทธิเชิงซ้อน ซึ่งคำว่า “สิทธิเชิงซ้อน” หมายความว่า ภายใต้ข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ในการจัดการร่วมกันของชุมชน จะประกอบไปด้วยสิทธิหลากหลายประเภทที่สัมพันธ์กัน โดยที่ไม่มีการแบ่งแยกสิทธิออกจากกันอย่างชัดเจนเพียง แต่ว่าสิทธิดังกล่าวจะมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เช่น สิทธิในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิในการใช้สอย สิทธิในการจัดการ สิทธิในการอนุรักษ์ สิทธิในการสืบทอดและส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย¹⁸ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสิทธิเชิงซ้อนไม่ใช่สิทธิแบบเบ็ดเสร็จ (Absolute rights) โดยสิทธิดังกล่าวนี้จะมีความทับซ้อนกันของสิทธิที่หลากหลายภายในชุมชนไม่ว่าจะโดยตัววัตถุที่ได้รับความคุ้มครอง หรือตัวผู้ทรงสิทธิ หรือรูปแบบของสิทธิ หรือสิทธิในความเป็นเจ้าของสิทธิ อาทิเช่น รัฐหรือบุคคลในชุมชนย่อมมีสิทธิในความเป็นเจ้าของเกี่ยวกับทรัพยากรบางประเภทหรือบางกรณีได้ อย่างไรก็ตามบุคคลในชุมชนก็ยังคงมีสิทธิในการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การจัดการในทรัพยากรของตนเพียงแต่ว่าบุคคลดังกล่าวนี้จะไม่สิทธิในการกีดกันหรือขัดขวางบุคคลอื่นๆได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากว่าบุคคลอื่นสามารถที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นได้ในบางลักษณะ สภาพการณ์เช่นนี้จะมีความแตกต่างกับแนวคิดและทฤษฎีของนักปรัชญาตะวันตก โดยที่สิทธิของชาติตะวันตกดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นการมอบสิทธิให้แก่ปัจเจกชนในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินแต่ผู้เพียงเดียว (exclusive right) อันถือได้ว่าเป็นสิทธิเชิงเดี่ยวซึ่งคำว่า “สิทธิเชิงเดี่ยว” หมายความว่าสิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองดังกล่าวเป็นสิทธิที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจนว่าสิทธิใดเป็นสิทธิครอบครอง หรือกรรมสิทธิ์ หรือผู้ใดเป็นเจ้าของและเจ้าของมีสิทธิประการใด เป็นต้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิเชิงซ้อนเป็นสิทธิที่มีความเหลื่อมล้ำและทับซ้อนกันของสิทธิโดยที่ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยเมื่อสิทธิชุมชนถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนผลที่ตามมาคือสิทธิชุมชนจึงมีขอบเขตที่กว้างขวางและครอบคลุมกว่าสิทธิเชิงเดี่ยวไม่ว่าจะเป็นการปกครองตนเอง ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารายละเอียดในส่วนของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ฉบับดังกล่าวยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชนได้อย่างสมบูรณ์เพราะสิทธิชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการมอบสิทธิผูกขาดในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ด้านการค้าขายสินค้าซึ่งเป็นสิทธิในทางเศรษฐกิจเท่านั้น (economic right) เพื่อความชอบธรรมในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินเท่านั้น กล่าวคือผู้ผลิตสินค้าในชุมชนเท่านั้นที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ โดยสิทธิชุมชนตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับนี้ไม่ได้ให้ความคุ้มครองในส่วนของกรรมสิทธิ์ใน

¹⁸ เสน่ห์ จามริก. สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547) น.119-124

การปกป้องชื่อเสียงเกียรติคุณและการรับประกันว่าคนในชุมชนจะคงไว้ซึ่งสูตรการผลิตอาหารโดยจะไม่ทำการดัดแปลงสูตรการผลิตอาหารไทย รวมถึงให้มีการอนุรักษ์หรือสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการผลิตอาหารไทยต่อไป เพราะฉะนั้นสิทธิชุมชนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จึงมีขอบเขตที่จำกัดเนื่องจากสิทธิชุมชนจะมีขอบเขตแห่งสิทธิที่หลากหลายทั้งในด้านของสิทธิในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การสืบทอดและส่งต่อวัฒนธรรม สิทธิทางศีลธรรม สิทธิในความเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เป็นต้น

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดของสิทธิชุมชนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จะมีลักษณะเป็นสิทธิเชิงเดี่ยว (ซึ่งเป็นสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชน) ไม่ใช่สิทธิเชิงซ้อน (ซึ่งถือเป็นสิทธิชุมชน) กล่าวคือ เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้มีการขึ้นทะเบียนแล้วนั้น สมาชิกภายในชุมชนย่อมมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากชื่อภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์เกี่ยวกับสินค้าเฉพาะภายในชุมชนหรือท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่จำกัดเท่านั้น อีกทั้งผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ในการหวงกั้นผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้า นอกจากแหล่งภูมิศาสตร์ตามคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงไม่สามารถที่จะโอน ขาย หรืออนุญาตให้สิทธิแก่บุคคลอื่นได้ ประกอบกับข้อจำกัดของสิทธิชุมชนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ยังเป็นการผูกขาดเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินด้านการค้าขายสินค้าด้วยการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวอันเป็นสิทธิในทางเศรษฐกิจเท่านั้นโดยไม่ครอบคลุมถึงคตินิยม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมแต่อย่างใด

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายร่วมกันและมีที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีขอบเขตเป็นชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือหลายชุมชนหรือหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยอาจจะเป็นกลุ่มบุคคลทั้งประเทศหรือเมืองหรือหมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้โดยที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มคนในชนบทเท่านั้นแต่จะหมายรวมไปถึงคนในเมืองด้วย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันทางสังคม มีประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน และมีอำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายและข้อตกลงที่บุคคลได้ยึดถือร่วมกัน

4.2 ปัญหาและข้อจำกัดเพื่อการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs)

สืบเนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้มีบทบาทสำคัญต่อการจำหน่ายสินค้าของหลายๆประเทศทั่วโลก องค์การระหว่างประเทศจึงได้มีการประกาศใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” (Geographical Indication) หรือที่เรียกชื่อโดยย่อไว้ว่า GI จะมีสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง คือ อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 และความตกลงทริปส์ (TRIPs) โดยสนธิสัญญาดังกล่าวนี้มีผลต่อการแก้ไข

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ของไทยและประเทศอื่นๆทั่วโลก ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์มาตรฐานความคุ้มครองตามสนธิสัญญาทั้งหลายเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ปัญหาข้อจำกัดด้านวัตถุแห่งความคุ้มครอง

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่า ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งถือเป็นความตกลงระหว่างประเทศฉบับหนึ่งที่มีความสำคัญของการค้าโลก (WTO) โดยมีการบัญญัติข้อจำกัดด้านวัตถุแห่งความคุ้มครองไว้ดังปรากฏอยู่ในข้อ 22-24 เมื่อพิจารณาถึงข้อ 22.1 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวที่ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายถึง สิ่งบ่งชี้ที่ได้ประบุงถึงสินค้าว่ามีแหล่งกำเนิดในดินแดนของประเทศสมาชิก ภูมิภาคหรือท้องถิ่นในดินแดนแห่งนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะอื่นใดของสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างสำคัญอันเนื่องมาจากสินค้าได้เกิดขึ้นในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์นั้น¹⁹ ในส่วนข้อจำกัดด้านวัตถุแห่งความคุ้มครองจะเห็นได้ว่าวัตถุแห่งความคุ้มครองตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวนี้นี้คือ ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์นั้นมีลักษณะเป็นชื่อของสถานที่ที่ผลิตสินค้าและที่ผลิตสินค้าเช่นว่านี้เป็นที่ผลิตสินค้าที่มีความเชื่อมโยงกับคุณภาพชื่อเสียง คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าซึ่งพื้นที่แห่งอื่นนั้นไม่สามารถที่จะกระทำให้เหมือนได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีเพียงพื้นที่ที่ผลิตสินค้าแห่งหนึ่งแห่งเดียวเท่านั้นที่สามารถผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะดังกล่าวได้

เมื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองเฉพาะชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์และเมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้น ซึ่งนอกจากจะมีความเหมาะสมกับระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้าแล้วยังมีความเหมาะสมกับระบบกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อีกด้วย โดยทฤษฎีดังกล่าวเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมที่ตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคด้วยอาศัยเครื่องหมายการค้า โดยจะเห็นได้ว่าชื่อทางภูมิศาสตร์จะทำหน้าที่เสมือนกับเครื่องหมายการค้า ซึ่งเมื่อผู้บริโภคเห็นก็ย่อมเข้าใจได้ว่าสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพที่ดีกว่าจึงได้ตัดสินใจเลือกซื้อเพื่อบริโภคประกอบกับต้องการที่จะชี้ให้เห็นว่าเครื่องหมายการค้านั้นมีมูลค่าในตัวเองและแยกออกจากตัวสินค้าเพราะฉะนั้นการปกป้องและการใช้

¹⁹ ข้อ 22.1 ความตกลงทริปส์

Geographical indication are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially to its geographical origin.

ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าจึงเป็นประโยชน์ต่อทางธุรกิจอีกทั้งหน้าที่ของเครื่องหมายการค้าก็คือการทำหน้าที่จำแนกแยกแยะสินค้าประเภทเดียวกันของผู้ผลิตรายหนึ่งออกจากผู้ผลิตรายอื่นๆ โดยการตัดสินใจของผู้บริโภคจึงอาศัยประสบการณ์ตรงและอาศัยข้อมูลการบริโภคของผู้บริโภคอื่นซึ่งสามารถกระทำได้โดยผ่านระบบของเครื่องหมายการค้าเพราะฉะนั้นภายใต้ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22.1 จึงเลือกที่จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือชื่อทางภูมิศาสตร์แยกออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งต่างหากเพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือชื่อทางภูมิศาสตร์ทำหน้าที่เช่นเดียวกับกับเครื่องหมายการค้าเพียงแต่อาจจะมีความแตกต่างกันบางประการเพราะชื่อของเครื่องหมายการค้าจะบ่งบอกถึงตัวผู้ผลิตสินค้าแต่ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะบ่งบอกถึงสถานที่ผลิตสินค้า ดังนั้นความแตกต่างเช่นนี้จึงแตกต่างกันเพียงแค่การบ่งบอกที่เจาะจงไปยังตัวบุคคลหรือพื้นที่หรือสถานที่เท่านั้น²⁰

คุณสมบัติของชื่อภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22.1 ที่ว่าจะต้องมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น กล่าวคือ สินค้านั้นจะต้องมีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น อีกทั้งสินค้านั้นจะต้องสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าอันเนื่องมาจากแหล่งภูมิศาสตร์หรือพื้นที่นั้นได้ ซึ่งจากคุณสมบัติของชื่อทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะต้องแสดงให้เห็นว่าแหล่งพื้นที่นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสินค้านั้นอย่างไร รวมไปถึงลักษณะเด่นของสินค้านั้นด้วย นอกจากนี้ต้องบรรยายให้เห็นว่าสินค้าที่มาจากพื้นที่การผลิตทางภูมิศาสตร์นั้นมีความแตกต่างจากสินค้าชนิดเดียวกันซึ่งมาจากพื้นที่แห่งอื่นอย่างไร ซึ่งความแตกต่างและความโดดเด่นของสินค้าเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ เช่น คุณภาพของวัตถุดิบที่มีเฉพาะในพื้นที่แหล่งใดแห่งหนึ่ง ขั้นตอน กรรมวิธีการผลิตซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง โดยลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมจะทำให้ประชาชนหรือผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและให้การยอมรับว่าสินค้าซึ่งมีที่มาจากพื้นที่แห่งนี้โดยมีชื่อทางภูมิศาสตร์ให้การรับรองนับได้ว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูงกว่าสินค้าชนิดหรือประเภทเดียวกันที่มาจากพื้นที่แห่งอื่นๆ

นอกจากนี้ปัญหาของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่เป็นผลจากการปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอีกประการหนึ่ง คือ การปกป้องสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) นั้นเป็นความตกลงที่เกิดจากแนวคิดของชาติตะวันตกซึ่งให้สิทธิแก่ปัจเจกชนหรือเอกชน (individual right) เพื่อประโยชน์ด้านการค้าและการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสากล โดยการให้ทุกประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกความตกลงดังกล่าวสร้างระบบความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้วยมาตรฐานเดียวกันซึ่งไม่ได้มุ่งหมายให้เป็นไปตามแนวคิดสิทธิชุมชนที่ต้องการปกป้องผลประโยชน์เกี่ยวกับภูมิปัญญา

²⁰ ทวีพทุทธิ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 2* น.95.

ท้องถิ่น ประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มุ่งให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสินค้าเท่านั้นโดยที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับบริการ (service) แต่ประการใด ทั้งนี้เป็นไปตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22.2 ถึงข้อ 22.4 ซึ่งส่งผลให้สินค้าที่ได้รับความคุ้มครองต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง ลักษณะเฉพาะเท่านั้นโดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในแง่ที่ว่าชื่อทางภูมิศาสตร์เป็นเพียงชื่อของสถานที่หรือพื้นที่เท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ก็คือเป็นเรื่องของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชุมชนในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม โดยเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ได้พบเห็น จดจำ อบรมสั่งสอนมาหลายชั่วอายุคน โดยบรรพบุรุษได้มีการสืบทอดส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นความรู้เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต²¹ เพราะฉะนั้นสิทธิที่ได้รับหรือวัตถุแห่งความคุ้มครองในกรณีดังกล่าวนี้จึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งการที่จะนำเอาบัญญัติตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) มาใช้ในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่ได้ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรงในทันที โดยความคุ้มครองเช่นนี้เป็นเพียงการคุ้มครองผ่านชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้นเพราะเหตุว่าสินค้าที่ผลิตขึ้นภายใต้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มักจะมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนสัมพันธ์หรือส่วนร่วมในการผลิตอยู่เสมอทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความคุ้มครองไปด้วยโดยปริยาย จากข้อจำกัดตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวนี้มีผลเท่ากับว่าไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงแต่เป็นการคุ้มครองในส่วนชื่อของชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความแตกต่างไปจากชื่อทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความรู้หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตซึ่งบรรพบุรุษได้บ่มเพาะเป็นเวลานานและได้ถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อๆมา โดยความรู้ที่ถ่ายทอดมานั้นอาจจะปรากฏตัวอยู่ในรูปของสิ่งที่สามารถจับต้องได้ เช่น เครื่องประดับ สิ่งทอ สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น นิทาน ตำนาน การละเล่น บทกวี กลอน เป็นต้น แต่ในส่วนชื่อของชื่อทางภูมิศาสตร์นั้นจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้เนื่องจากชื่อทางภูมิศาสตร์เป็นเพียงชื่อของสถานที่ในท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัดหรือประเทศเท่านั้นซึ่งไม่สามารถจับต้องได้²²

แต่เดิมแท้ที่จริงแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถได้รับประโยชน์จากระบบกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ หากแต่ว่าประโยชน์ที่ได้รับดังกล่าวนี้เป็นเพียงประโยชน์ในทางอ้อมเท่านั้น

²¹ กนกวรรณ วงศ์กวี, “ความเคลื่อนไหวของสิทธิชุมชนตามกฎหมายไทย”. พื้นที่และมุมมอง : เรื่องของไทย(ย)ถึงสากล, วารสารไทยคดีศึกษา, น.235-239 (2550).

²² ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 8* น.368.

เพราะหากว่าเมื่อสินค้าที่ใช้ชื่อภูมิศาสตร์ชนิดนั้นที่ได้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมสัมพันธ์ในการผลิตแล้วตราใบที่ชุมชนยังมีการผลิตสินค้าขึ้นมาอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้จำหน่ายในทางการค้าการผลิตดังกล่าวมีผลเท่ากับเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นว่านี้ก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์ สืบทอดหรือส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไปเพียงแต่ระบบกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งถือเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญในการผลิตสินค้านั้นโดยตรงเท่านั้น

ประกอบกับเมื่อพิจารณาในส่วนของระดับความคุ้มครองเกี่ยวกับสินค้าตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) สามารถที่จะแบ่งระดับความคุ้มครองเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ สินค้าทั่วไปจะได้รับความคุ้มครองในระดับปกติตามข้อ 22 ส่วนสินค้ากลุ่มไวน์และสุราถือเป็นสินค้าพิเศษที่ได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าตามข้อ 23 จึงทำให้สินค้าทั่วไปและสินค้าพิเศษแตกต่างกันไม่ได้รับความคุ้มครองในระดับเดียวกันโดยสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นสินค้าทั่วไปได้รับความคุ้มครองที่ต่ำกว่าสินค้าไวน์และสุราซึ่งเป็นสินค้าพิเศษ และนอกจากนี้ความคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะคุ้มครองเฉพาะในดินแดนที่จดทะเบียนเท่านั้นเนื่องจากระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น เช่น กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายสิทธิบัตร เป็นต้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีผลใช้บังคับได้ในประเทศที่จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น หากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองในต่างประเทศ ประเทศไทยต้องจดทะเบียนในต่างประเทศด้วยเพื่อการใช้ประโยชน์จากข้อ 24.9 ความตกลงทริปส์ (TRIPs)²³

4.2.2 ปัญหาข้อจำกัดสิทธิที่ได้รับตามความตกลงทริปส์ (TRIPs)

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) นั้นจะให้ความคุ้มครองสิทธิในเรื่องของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อที่ 22.2 ที่ระบุว่า “ประเทศสมาชิกจะต้องใช้วิธีการทางกฎหมายในลักษณะใดๆ เพื่อป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบ” กล่าวคือจะต้องกำหนดมาตรการด้านกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะต้องกำหนดหลักการที่สำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยความตกลงทริปส์ (TRIPs) ไม่ได้มีการกำหนดรายละเอียดและวิธีการของกฎหมายหรือรูปแบบของการคุ้มครองว่าจะต้องเป็นกฎหมายเฉพาะด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ ด้วยเหตุนี้ผลที่ตามมาจึงเป็นหน้าที่ของประเทศรัฐภาคีสมาชิกต่างๆ ที่จะต้องออกกฎหมายตามความเหมาะสมที่จำเป็นแก่สภาพสังคมและเศรษฐกิจภายในประเทศของ

²³ เฟิงอ้วง น.414.

ตนเองเพื่อปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์²⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการกฎหมายในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่ามาตรการเช่นนี้ควรจะเป็นมาตรการอย่างไร ปัญหาและข้อจำกัดเช่นนี้สิทธิที่ได้รับดังกล่าวจึงเป็นสิทธิที่มีอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในระบบกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันนี้จะแบ่งออกเป็น 3 แนวทางด้วยกัน คือ กฎหมายทั่วไป การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ (sui generis) และกฎหมายเครื่องหมายการค้า (trademark)²⁵ ดังตัวอย่างเช่น ประเทศไทย ออกเป็นกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศอินโดนีเซีย ออกเป็นกฎหมายเครื่องหมายการค้า ประเทศฟิลิปปินส์ออกเป็นกฎหมายเครื่องหมายการค้า ส่วนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้ทั้งกฎหมายเครื่องหมายการค้าและกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นกฎหมายเฉพาะ (sui generis) เป็นต้น²⁶ จึงเห็นได้ว่าแม้จะมีการให้ความคุ้มครองในกฎหมายตามความเป็นจริงแต่สิทธิที่ได้รับเป็นเพียงสิทธิผูกขาดเกี่ยวกับการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่ขาดความชัดเจนแน่นอน ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงเป็นปัญหาด้านข้อจำกัดความคุ้มครองตามความตกลงทริปส์ (TRIPs)

สิทธิตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22.2 นั้นได้บัญญัติถึงสิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิของปัจเจกชน (Individual right) ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงอรรถาภิธานในต้นของความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะพบว่าได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนโดยที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวนั้นมุ่งเน้นที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ปัจเจกชนด้านทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งสิทธิเช่นนี้มีไว้เพื่อเป็นการผูกขาดในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอันได้แก่การขายสินค้าอย่างเดียวนั้น²⁷ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวนี้

²⁴ จักรกฤษณ์ ควรพจน์, กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2551), น.8.

²⁵ ชมิตา ฉายีเนตร, “กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ : ขอบเขตประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, พ.ศ. 2548 น. 1-2.

²⁶ Daniele Giovanucci, Tim Josling, William Kerr, Bernard O’ Conor and May T, Yeung, Guide to Geographical Indications Linking Product and their Origin, (Geneva : International Trade Centre, 2009), pp.50.

²⁷ อรรถาภิธานความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs), อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่จะจำกัดอยู่ภายในกรอบของการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางการเงิน โดยที่ไม่ครอบคลุมในเรื่องของคติชน (folklore) หรือสิทธิในทางศีลธรรม (moral rights) ประกอบกับความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นมาเพื่อมอบสิทธิในความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินให้แก่ปัจเจกชนหรือเอกชนเพียงผู้เดียวเท่านั้นโดยที่ไม่ได้มอบสิทธิในความคุ้มครองให้แก่ชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลแต่ประการใด

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าสิทธิตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวถือเป็นสิทธิเชิงเดี่ยวเท่านั้น โดยเป็นการคุ้มครองสิทธิในแง่ของการผูกขาดทางการค้าซึ่งถือเป็นสิทธิในด้านทรัพย์สิน ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าสิทธิดังกล่าวถือเป็นสิทธิในความเป็นเจ้าของ (ownerships) ที่มีสิทธิในการใช้สอย จำหน่าย จ่าย โอน เพื่อประโยชน์ของตนเองอีกทั้งมีสิทธิป้องกันและขัดขวางไม่ให้ผู้ใดสอดเข้ามาเกี่ยวข้องโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งหากว่ามีผู้ใดเข้ามาก่อการรบกวนสิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้วบุคคลนั้นอาจถูกฟ้องคดีได้ ด้วยเหตุนี้จึงย่อมแสดงให้เห็นว่าสิทธิในความเป็นเจ้าของนั้นอยู่ในกรอบที่จำกัดโดยที่กรอบข้อจำกัดดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมไปถึงสิทธิในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน สิทธิในการอนุรักษ์ สิทธิในการฟื้นฟู สิทธิในการสืบทอดหรือส่งภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อแต่อย่างใด

จึงอาจสรุปได้ว่าสิทธิในความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เนื่องจากการผูกขาดเกี่ยวกับตัวของชื่อภูมิศาสตร์ ซึ่งสิทธิในการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะไม่ได้ให้ความคุ้มครองรวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิทธิเช่นว่านี้ถือเป็นสิทธิเฉพาะในด้านการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในด้านการค้าแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นซึ่งไม่ได้มีการกำหนดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนแต่อย่างใดอันเป็นปัญหาและข้อจำกัดของสิทธิตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าว

4.3 ปัญหาและข้อจำกัดการใช้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

ในส่วนของการวิเคราะห์ถึงปัญหาและข้อจำกัดในการใช้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและประเทศอินเดียนั้น ผู้ศึกษาประสงค์ที่จะทำการศึกษาและเปรียบเทียบถึงแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านกฎหมายและเศรษฐกิจต่อไปโดยมีประเด็นที่สำคัญทางกฎหมายโดยสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบได้ดังนี้

4.3.1 ปัญหาข้อจำกัดด้านวัตถุแห่งความคุ้มครอง

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยนั้นจึงส่งผลให้ประเทศไทยต้องบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่

สินค้า ซึ่งสินค้านี้ดังกล่าวน่าจะมีทั้งสินค้าทั่วไปและสินค้าเฉพาะอย่างเช่นไวน์และสุรา ทั้งนี้ความคุ้มครองแก่สินค้าทั้งสองชนิดจะปรากฏอยู่ในข้อ 22 และข้อ 23 อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์แห่งความคุ้มครองในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะพบว่า มีข้อจำกัดอยู่ 3 ประการ คือ

ประการแรก สินค้าทั่วไปรวมถึงสินค้าอาหารไทยผลิตไทยเส้นจันท์ได้รับความคุ้มครองในระดับที่ต่ำกว่าสินค้าในกลุ่มของไวน์และสุราตามข้อ 23 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) โดยที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกิดจากแรงผลักดันของประเทศในประชาคมยุโรปเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าเกี่ยวกับสินค้ากลุ่มไวน์และสุรา ความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าวมุ่งปกป้องผลประโยชน์แก่ประเทศประชาคมยุโรปที่เป็นผู้ผลิตสินค้าส่งออก รายใหญ่ โดยสินค้ากลุ่มนี้สร้างรายได้หลักให้แก่ประเทศในประชาคมยุโรปจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้มีการแบ่งระดับความคุ้มครองสินค้าที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสินค้าทั่วไป กับสินค้ากลุ่มไวน์และสุราไว้ในข้อ 22 และ 23 การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าในกลุ่มไวน์และสุราจะปรากฏอยู่ในข้อ 23 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่ได้แบ่งระดับความคุ้มครองประเภทของสินค้าที่สูงกว่ากับสินค้าทั่วไปที่ไม่ใช่ไวน์และสุราที่ปรากฏในข้อ 22.1 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในขณะที่ผลประโยชน์ของประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ที่สินค้าทั่วไปตามข้อ 22.1 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มไวน์และสุรา ในข้อ 23 ทำให้สินค้าทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทอาหารหรืองานหัตถกรรมของประเทศไทยความคุ้มครองดังกล่าวอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสินค้าในกลุ่มไวน์และสุราของประชาคมยุโรป ซึ่งทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในด้านของสิทธิทางด้านเศรษฐกิจการค้า²⁸

โดยความคุ้มครองสินค้าในกลุ่มไวน์และสุราได้มีหลักการห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงตามที่ปรากฏในข้อ 23.1 ที่ระบุว่า “รัฐภาคีสมาชิกแต่ละรายจะต้องกำหนดวิธีการทางกฎหมายเพื่อผู้มีส่วนได้เสียทำการป้องกันไม่ให้นำเอาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุสินค้าประเภทไวน์ไปใช้กับไวน์ที่มีได้มีแหล่งกำเนิดจากสถานที่ที่ระบุไว้ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุสินค้าประเภทสุราไปใช้กับสุราที่มีได้มีแหล่งกำเนิดจากสถานที่ที่ระบุไว้ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แม้ว่า การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าเอาไว้ด้วยหรือการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบคำแปลหรือการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกับข้อความอื่นๆ เช่น ชนิด แบบ การเลียนแบบ หรือถ้อยคำอื่นที่คล้ายคลึงกัน”²⁹

ผลจากข้อ 23.1 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้างต้นสินค้ากลุ่มไวน์และสุราจึงได้รับการปกป้องในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก การห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้แสดง

²⁸ ทวีพฤทธิ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2* น.135-140.

²⁹ *เพ็ญอ้าง*, น.145.

แหล่งกำเนิดที่แท้จริง ภายใต้เหตุผลสำคัญคือการป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าในกลุ่มไวน์และสุรา ซึ่งการห้ามเช่นนี้เป็นข้อห้ามใช้ในทุกกรณีกับสินค้าในกลุ่มไวน์และสุรา โดยข้อห้ามนี้ไม่มีเงื่อนไขว่าการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่แสดงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงได้สร้างความสับสนหลงผิดแก่ผู้บริโภคดังเช่นสินค้าทั่วไปตามข้อ 22 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ลักษณะที่สอง การห้ามใช้ชื่อ เครื่องหมายหรือลักษณะที่แม้จะไม่ได้ระบุว่าเป็นสินค้าผลิตจากพื้นที่ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นโดยตรง หากข้อความกลับแสดงไว้ในทำนองว่าสินค้านั้นมีคุณภาพหรือลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดคล้ายคลึงกับสินค้าที่ผลิตในพื้นที่นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้การใช้คำว่า ชนิด แบบ ลักษณะ หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันร่วมกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การห้ามนี้จะปรากฏอยู่ในข้อ 23.1 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) โดยเจตนารมณ์ข้อนี้ก็คือการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศในประชาคมยุโรป โดยเฉพาะผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มไวน์และสุราของประชาคมยุโรป การห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงจึงเป็นการมอบความคุ้มครองสินค้ากลุ่มไวน์และสุราสูงกว่าสินค้าทั่วไป โดยหลักการดังกล่าวถูกใช้กับสินค้าไวน์และสุราและการใช้หลักข้อนี้ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความสับสนหลงผิดของผู้บริโภคดังเช่นสินค้า ทั่วไปรวมทั้งหลักการในข้อ 23.1 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) นี้ยังมีขอบเขตที่กว้างขวางไม่ว่าผู้ใดจะใช้คำว่าประเภท แบบ หรือคำอื่นใดในทำนองเดียวกันร่วมกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการใช้ข้อความที่บ่งบอกถึงแหล่งผลิตสินค้าในภาษาใดๆก็ต้องห้าม หากการใช้ในลักษณะนี้สร้างความสับสนหลงผิดแก่ผู้บริโภคสินค้าไวน์และสุรา การใช้ข้อความดังกล่าวร่วมกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมไม่อาจกระทำได้เพราะผู้บริโภคย่อมถูกชักจูงใจจากข้อความเช่นนี้³⁰

ในกรณีของสินค้าทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มไวน์และสุราซึ่งได้แก่สินค้าประเภทอาหารหรืองานหัตถกรรมจะมีระดับความคุ้มครองที่ไม่เท่าเทียมกับสินค้ากลุ่มไวน์และสุรา โดยสินค้าทั่วไปนั้นการใช้คำว่าชนิด แบบ ลักษณะหรือคำอื่นใดในทำนองเดียวกันร่วมกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าทั่วไปไม่ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย กล่าวคือ กรณีสินค้าอาหารไทยผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าทั่วไปไม่ใช่กลุ่มไวน์และสุราจึงทำให้ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงในข้อ 23 ซึ่งหากมีการใช้ถ้อยคำว่าชนิด แบบ หรือคำอื่นประกอบกับสินค้าอาหารไทยผลิตภัณฑ์จะไม่ถือเป็นการต้องห้ามตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) เนื่องจากการใช้ในลักษณะดังกล่าวไม่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งการใช้ถ้อยคำดังกล่าวมีผลทำให้สินค้าทั่วไปไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกับสินค้ากลุ่มไวน์และสุราในข้อ 23 ทั้งที่สินค้าในกลุ่มไวน์และสุรากับสินค้าอาหารหรืองานหัตถกรรมถือเป็นสินค้าเช่นเดียวกัน³¹

³⁰ เฟิงอ่าว, น.144-145.

³¹ เฟิงอ่าว, น.136-137.

นอกจากนี้ในข้อ 22.1 เป็นการคุ้มครองเฉพาะชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเท่านั้นโดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์แห่งการคุ้มครองอยู่ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) เป็นเพียงผลทางอ้อมเท่านั้นที่เป็นผลมาจากการใช้ข้อ 22.1 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) นอกจากนี้สินค้าในความหมายตามข้อ 22.1 ยังได้แก่สินค้าโภคภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าในรูปอุตสาหกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคส่วนรวม แต่สินค้าอาหารไทยผัดไทยเส้นจันท์ที่ผลิตขึ้นหากจะทำให้ได้รับความคุ้มครองในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องเปลี่ยนไปเป็นสินค้าอาหารในรูปของสินค้าบรรจุภัณฑ์พร้อมจำหน่ายโดยผลิตขึ้นในรูปแบบและมาตรฐานที่เท่ากัน เช่น ในด้านรสชาติ เครื่องปรุงส่วนผสมเพื่อขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเห็นได้ว่าสินค้าตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22 เป็นสินค้าโภคภัณฑ์ซึ่งเมื่อนำมาใช้กับอาหารที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงต้องปรับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสินค้าโภคภัณฑ์ ด้วยเหตุนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นเพียงวัตถุดิบของการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าให้เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นผลพลอยได้จากการขายสินค้า³²

ประการที่สอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22.1 นั้นเกิดขึ้นเพื่อมุ่งปกป้องเฉพาะการใช้ชื่อภูมิศาสตร์เพื่อประกอบการจำหน่ายสินค้าเท่านั้น โดยที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ไม่ได้มุ่งคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดสินค้า ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของการเกิดความตกลงทริปส์ (TRIPs) แล้วนั้นจะพบว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บนพื้นฐานของสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกเช่นกันดังปรากฏตามส่วนอารัมภบทความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่ต้องการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการค้าระหว่างประเทศ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมจะได้รับการปกป้องจากรัฐภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ (TRIPs) ประกอบกับในขั้นของการร่างความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22-24 นั้น โดยเฉพาะข้อ 22.1 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในส่วนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มุ่งให้สิทธิผูกขาดประโยชน์ทางการค้าสินค้าในการใช้ชื่อภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้าเท่านั้น ซึ่งสินค้าเช่นว่านี้เป็นสินค้าทั่วไป เช่น สินค้าทางอุตสาหกรรม เป็นต้น มีผลเท่ากับไม่ได้มีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตสินค้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่อย่างใด จึงทำให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขาดความชัดเจนและสมบูรณ์ ในขณะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นการปกป้องชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และชื่อดังกล่าว

³² จุมพต ภิญโญสินวัฒน์, “หลักเหตุผลของการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา”, (ดุสิตนิพนธ์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2552), น. 463-466.

ได้ถูกนำมาใช้เชื่อมโยงกับการค้าขายสินค้า กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่อาจนำมาใช้ปกป้อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมดทุกประเภท ด้วยเหตุนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆที่ไม่ใช่ชื่อหรือ คำที่ใช้เรียกแทนแหล่งภูมิศาสตร์ย่อมไม่ได้รับการปกป้องตามกฎหมาย ซึ่งการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์นั้นจำกัดเฉพาะผลประโยชน์ทางการค้าสินค้า โดยสิทธิตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถ กีดกันคู่แข่งในสินค้าประเภทเดียวกันได้ แต่การปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถปกป้อง ความรู้และการขายผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ หากผู้จำหน่ายสินค้าไม่ใช่ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ เท่ากับว่าเมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ถือเป็นชื่อภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ที่กฎหมายให้ความ ค้ำครองโดยตรง กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่สามารถปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวได้มี ประสิทธิภาพ³³

ประการที่สาม มาตรการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22.1 นั้นประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น โดยสินค้าภายใต้ชื่อภูมิศาสตร์จะต้องมีความสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นด้านของวัตถุดิบ กรรมวิธี หรือ เอกลักษณ์ของสินค้าซึ่งความสัมพันธ์เช่นนี้มีผลต่อเอกลักษณ์ ชื่อเสียงของสินค้า ระบบการปกป้อง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีผลต่อวัตถุดิบ กรรมวิธีการผลิตหรือตัวของสินค้า จึงทำให้เห็นว่าความ คุ้มครองเช่นนี้ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงบริการถึงแม้ว่าบริการที่เกิดขึ้นจะมีคุณภาพที่มีความเชื่อมโยง แหล่งภูมิศาสตร์ก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งสินค้าถือเป็นวัตถุแห่งความคุ้มครองในระบบสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) เนื่องจากความตกลงดังกล่าวเป็นสนธิสัญญาระหว่าง ประเทศที่เกิดจากแนวคิดของชาติตะวันตกที่ถูกพัฒนาขึ้นจากความพยายามของประเทศในทวีปยุโรป กลุ่มธุรกิจไวน์และสุราเนื่องจากสินค้ากลุ่มนี้เป็นสินค้าที่สร้างรายได้ที่สำคัญให้กลุ่มประเทศในภาคพื้น ยุโรปดังกล่าว³⁴

4.3.2 ปัญหาข้อจำกัดนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิใน ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” คำดังกล่าวนี้เป็นคำที่มีปรากฏอยู่ในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ขององค์การการค้าโลก (WTO) โดยในข้อที่ 22.1 ที่ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายถึง สิ่งบ่งชี้ที่ได้บ่งระบุถึงสินค้าว่ามีแหล่งกำเนิด ในดินแดนของประเทศสมาชิกหนึ่งหรือภูมิภาคหรือท้องถิ่นในดินแดนแห่งนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะอื่นใดของสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างสำคัญอันเนื่องมาจากสินค้าได้เกิดขึ้นในแหล่งกำเนิดทาง

³³ ทวีพทธี ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 2* น.186-187.

³⁴ *เพิงอ้าว* น.188-189.

ภูมิศาสตร์นั้น³⁵ จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้มีการอธิบายถึงเนื้อหาสาระสำคัญ เกี่ยวกับ คำนิยามศัพท์คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” (geographical indication) ในข้อ 22.1 ไว้อย่าง ชัดเจน โดยสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะต้องเป็นสินค้าที่ เกิดขึ้นในดินแดนหรือท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกและสินค้าที่เกิดขึ้นจะต้อง เป็นสินค้าที่มีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะเฉพาะที่มีความเชื่อมโยงหรือเป็นผลมาจากแหล่งกำเนิดทาง ภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกที่ผลิตสินค้าอย่างแท้จริง³⁶

ต่อมาเมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยจะเห็นได้ว่า เนื้อหาการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตามกรอบของความตกลงว่าด้วยสิทธิใน ททรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นความตกลง ส่วนหนึ่งขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยทำให้ประเทศไทยมี พันธกรณีจะต้องปฏิบัติตามกรอบที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้ ซึ่งในกรณีของผลิตภัณฑ์ อาหารไทยประเภทผลิตภัณฑ์เส้นจันท์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนชาวไทยในจังหวัดจันทบุรีนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้มีการให้ความหมายสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ไว้ในมาตรา 3 ซึ่งคำนิยามศัพท์คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” คือ “ชื่อหรือสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่ง ภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว”³⁷ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เมื่อได้ทำการศึกษาคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของทั้งประเทศ ไทยและความตกลงทริปส์ (TRIPs) ประกอบกันจะพบว่ามีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ สินค้าใน ระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์และในขณะเดียวกันสินค้าที่ เกิดขึ้นจะต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่ง เป็นแหล่งที่มาของสินค้าดังกล่าวอีกด้วย อย่างไรก็ตามประเทศไทยไม่เพียงแต่ให้ความคุ้มครองในส่วน ของชื่อภูมิศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คำนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยยัง

³⁵ ข้อ 22.1 ความตกลงทริปส์

Geographical indication are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially to its geographical origin.

³⁶ ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง *เชิงอรรถที่ 2* น.94-96.

³⁷ รัฐศิริรินทร์ ตมิศานนท์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 13* น.60-61.

หมายความรวมถึงสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่มีความหมายโดยตรงและทางอ้อมที่แสดงถึงชื่อภูมิศาสตร์หรือแหล่งภูมิศาสตร์อีกด้วย เช่น คำว่า “เมืองช้าง” หมายถึงจังหวัดสุรินทร์ คำว่า “โคราช” หมายถึงจังหวัดนครราชสีมา คำว่า “แปดริ้ว” หมายถึง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าชื่อดังกล่าวข้างต้น เช่น “เมืองช้าง” “โคราช” “แปดริ้ว” จะไม่ใช่ชื่อจังหวัด ตำบล อำเภอที่เป็นชื่อภูมิศาสตร์หรือชื่อแหล่งภูมิศาสตร์โดยตรง แต่ชื่อดังกล่าวข้างต้นก็สามารถสื่อหรือแสดงให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าชื่อ “เมืองช้าง” “โคราช” “แปดริ้ว” เป็นชื่อภูมิศาสตร์ที่แสดงแหล่งที่มาของสินค้าว่ามาจากจังหวัดใดหรือตำบลใดหรืออำเภอใด เป็นต้น ผลลัพธ์คือมาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ดังกล่าวจึงสูงกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้³⁸

เมื่อได้ทำการพิจารณาในส่วนของการให้ความคุ้มครองสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 ในมาตรา 1(3)(E) ที่ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสินค้า” คือ สิ่งที่ได้มีการใช้ในการบ่งบอกว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าทางการเกษตรหรือเป็นสินค้าตามธรรมชาติหรือเป็นสินค้าที่ได้ผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรืออาณาเขตของประเทศหรือในดินแดนหรือว่าสถานที่ในอาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่งจนทำให้สินค้านั้นได้รับการยอมรับถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะโดยเฉพาะของสินค้าจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ ดินแดน หรือท้องถิ่นนั้น อีกทั้งกระบวนการผลิตหรือการเตรียมการนั้นได้กระทำหรือได้ก่อให้เกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย”³⁹ เมื่อพิจารณาในส่วนของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในส่วนของประเทศอินเดียกับความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะพบว่ามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของทั้งประเทศอินเดียและความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะมีเนื้อหาที่เหมือนกันในแง่ที่ว่าสินค้าที่จะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้นจะต้องผลิตขึ้นจะต้องมีแหล่งกำเนิดในอาณาเขตหรือดินแดนหรือท้องถิ่นในพื้นที่ภูมิศาสตร์และสินค้าที่ผลิตขึ้นจะต้องมีความเชื่อมโยงในด้านของคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะระหว่างตัวสินค้ากับแหล่งกำเนิดนั้นด้วย แต่ในส่วนของประเทศอินเดียนั้นจะมีเนื้อหาขอบเขตแห่งความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างและครอบคลุมมากกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้ โดยประเทศอินเดียได้มีการขยายความคุ้มครองในส่วนของมาตรา 1(3)(e) ในตอนท้ายกล่าวคือ การเป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียไม่จำเป็นต้องผลิตขึ้นหรือส่วนประกอบต่างๆเพื่อการผลิตสินค้าทุกชนิดจะต้องมา

³⁸ ธนพจน เอกโยคยะ, “คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” (กรุงเทพ : วิญญูชน 2547), น.34-37.

³⁹ รัฐสิรินทร์ ตมิศานนท์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่* 13 น.35-36.

จากแหล่งภูมิศาสตร์ทั้งหมด ผู้ผลิตอาจจะใช้วัตถุดิบหรือส่วนประกอบเพียงบางอย่างที่น่าเข้าจากพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่นก็ได้เพียงแต่ขอให้กรรมวิธีหรือการเตรียมหรือกระบวนการผลิตสินค้าจะต้องเกิดขึ้นภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าเท่านั้นก็สามารถที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมีผลเท่ากับว่าประเทศอินเดียได้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์รวมถึงกรรมวิธี ขั้นตอนการผลิต การเตรียมการสินค้าอย่างชัดเจนซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดความสะดวกในการตีความในวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ “วัตถุประสงค์ของมาตรานี้ต้องการที่จะให้ความคุ้มครองถึงชื่อของสินค้าใดๆ แม้จะไม่มีชื่ออาณาเขตของภูมิศาสตร์หรือท้องที่ของประเทศประกอบอยู่ด้วย แต่ก็สามารถพิจารณาให้เป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอาณาเขตนั้นได้ ถ้าสินค้านั้นตัวนั้นได้ถูกใช้หรือสินค้านั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โดยมีต้นกำเนิดมาจากดินแดนหรือท้องที่นั้นด้วย” จากบทบัญญัติของประเทศอินเดียดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าแม้กระบวนการผลิต การเตรียมการ หรือขั้นตอนส่วนใดส่วนหนึ่งของการผลิตสินค้านั้นได้เกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศ รวมถึงการนำวัตถุดิบจากแหล่งอื่นมาผลิตเป็นสินค้าก็ตามสินค้าภายใต้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียก็ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 ฉบับนี้ด้วยเช่นกันผลลัพธ์คือมาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ดังกล่าวจึงสูงกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้⁴⁰

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในส่วนของคำนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของทั้งประเทศไทยและประเทศอินเดียซึ่งเป็นประเทศที่เลือกศึกษา โดยทั้งสองประเทศดังกล่าวเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะพบว่ามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในส่วนของประเทศไทยและประเทศอินเดียจะมีความเหมือนกันในแง่ที่ว่าสินค้าที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ประกอบกับจะต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าด้วย ในส่วนของความแตกต่างเกี่ยวกับนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของทั้งประเทศไทยและประเทศอินเดีย ประเทศอินเดียจะมีเนื้อหาความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างและครอบคลุมมากกว่าประเทศไทย กล่าวคือ สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเทศอินเดีย วัตถุดิบหรือส่วนประกอบต่างๆสามารถนำเข้าจากพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่นเพื่อการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ โดยไม่จำเป็นที่วัตถุดิบหรือส่วนประกอบต่างๆเพื่อการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเกิดขึ้นภายในแหล่งกำเนิดซึ่งเป็นพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าเท่านั้นเพียงแต่ขอให้กระบวนการหรือกรรมวิธีหรือการเตรียมการเพื่อการผลิตสินค้าจะต้องเกิดขึ้นภายในพื้นที่

⁴⁰ เฟิงอ้วง, น.36-37.

ภูมิศาสตร์เท่านั้นเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งในส่วนของประเทศไทยไม่ได้มี บทบัญญัติเกี่ยวกับกรรมวิธีหรือกระบวนการหรือการเตรียมการเพื่อการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์เหมือนเช่นประเทศอินเดีย ผลลัพธ์คือมาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ดังกล่าวจึงกว้างและครอบคลุมมากกว่าที่ประเทศไทยได้บัญญัติไว้

อย่างไรก็ตามประเด็นในส่วนของความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยนั้นยังคงขาดความชัดเจนเนื่องจากกฎหมายใช้คำว่า “...สินค้าที่เกิดจาก แหล่งภูมิศาสตร์...” ทำให้มีข้อพิจารณาในแง่ของความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับสินค้าใน ประการที่ว่าสินค้าที่จะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้นจะถูกบังคับหรือจำกัดให้ใช้วัตถุดิบ เฉพาะเจาะจงภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้าแห่งนั้นเพียงแห่งเดียวเท่านั้นหรือไม่ หากมีการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อการผลิตอาหารมาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์แหล่งอื่นมาใช้ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ที่ผลิต อาหารจะถือว่าเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์อันจะสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ได้หรือไม่เนื่องจากว่าการผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์สามารถอาศัยวัตถุดิบจากพื้นที่อื่นๆ ได้ทั่วไปโดยไม่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบในพื้นที่ที่ตนเองอยู่อาศัยหรือผลิตอาหารเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ซึ่งวัตถุดิบที่สำคัญนอกเหนือจากเส้นจันท์จะได้แก่ กุ้งแห้ง เต้าหู้ ถั่วถอก กุยช่าย ถั่วลิสง หัวไชโป๊ ไช้ไก่ หรือแม้แต่เครื่องปรุง เช่น น้ำตาลทราย น้ำตาล มะพร้าว น้ำมะขาม น้ำปลา มะนาว เป็นต้น ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ผลิตภัณฑ์อาหารไทย ประเภทผัดไทยเส้นจันท์ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดในด้าน ของคำนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546⁴¹

นอกจากนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบในส่วนของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) และความหมายในส่วนของนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์” ทั้งของประเทศไทยและประเทศอินเดียแล้วนั้นทำให้มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาเพิ่มเติม ก็คือว่าการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยเพื่อขยายความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์โดยศึกษาเปรียบเทียบกับคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของประเทศอินเดีย ในแง่ที่ว่าวัตถุดิบหรือส่วนประกอบทุกอย่างเพื่อการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่จำเป็นต้อง เกิดขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์ทั้งหมด กล่าวคือ วัตถุดิบหรือส่วนประกอบเพียงบางส่วนเท่านั้นหรือเพียงแต่ มีกระบวนการผลิตบางขั้นตอนเท่านั้นก็สามารถเป็นสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

⁴¹ เฟิงอ้วง, น.89-92.

กรณีเช่นว่านี้หากมีการแก้ไขคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” เพื่อให้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับการคุ้มครองผลประโยชน์ด้านสินค้าของประเทศไทยอันเป็นการขยายความคุ้มครองแก่สินค้าในส่วนของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ (TRIPs) เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการศึกษาของประเทศอินเดีย การแก้ไขคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ดังกล่าวจะทำให้มาตรฐานการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยต่ำกว่าหลักมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standard)⁴² อันเป็นการขัดแย้งกับหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้มีการกำหนดกรอบการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้หรือไม่เพราะเหตุว่าสินค้าที่จะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้นั้นส่วนประกอบทุกอย่างเพื่อการผลิตสินค้าจะต้องเกิดขึ้นและมาจากท้องถิ่นหรือภายในดินแดนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เท่านั้นประกอบกับจะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์อย่างแท้จริงถึงจะเป็นสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์⁴³ ซึ่งจากการศึกษาถึงปัญหาในด้านคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ผู้ศึกษาเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยในส่วนของคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” เพื่อขยายขอบเขตแห่งความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยโดยเทียบเคียงกับประเทศอินเดียนั้นไม่ขัดแย้งกับหลักมาตรฐานขั้นต่ำตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่กำหนดไว้เนื่องจากความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศได้วางกรอบมาตรฐานการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยมีการกำหนด

---

⁴² มาตรฐานขั้นต่ำ หมายถึง หลักเกณฑ์ขั้นต่ำตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งรัฐภาคีสมาชิกทั้งหลายมีหน้าที่และความผูกพันที่จะต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยมาตรฐานที่ไม่ต่ำกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ให้ความคุ้มครองไว้ แต่รัฐภาคีสมาชิกสามารถที่จะเลือกให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยมาตรฐานระดับความคุ้มครองที่สูงกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ให้ความคุ้มครองได้ ตราบเท่าที่การให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่ขัดแย้งกับหลักการที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้

⁴³ ข้อ 1.1 ของความตกลงทริปส์

Member shall give effect to the provisions of this Agreement. Members may, but shall not be obliged to, implement in their law more extensive protection than is required by this Agreement, provided that such protection does not contravene the provisions of this Agreement. Members shall be free to determine the appropriate method of implementing the provisions of this Agreement within their own legal system and practice.

หลักการให้ประเทศภาคีสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา⁴⁴ เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า การออกแบบผังภูมิวงจรรวมและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนของวัตถุแห่งความคุ้มครอง การบังคับใช้สิทธิ การระงับข้อพิพาท เป็นต้น ซึ่งหลักมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standard) ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) เช่นว่านี้ทำให้ประเทศภาคีสมาชิกมีหน้าที่จะต้องบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายในประเทศของตนเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับที่จะต้องไม่ต่ำไปกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้ให้ความคุ้มครองไว้ อีกทั้งการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกจะต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) มีผลเท่ากับว่าประเทศภาคีสมาชิกสามารถที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับที่สูงหรือนอกเหนือไปจากที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้ก็ได้⁴⁵

ด้วยเหตุนี้การแก้ไขเพิ่มเติมความคุ้มครองในส่วนของคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เพื่อให้เนื้อหาความคุ้มครองเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับคำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของประเทศไทยซึ่งได้เทียบเคียงกับประเทศอินเดียเพื่อให้มีขอบเขตแห่งความคุ้มครองที่กว้างและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นจึงเป็นการมอบความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับที่สูงกว่าที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้ การแก้ไขโดยเพิ่มเติมความคุ้มครองแก่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่ขัดแย้งกับหลักมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดไว้

4.3.3 ปัญหาข้อจำกัดด้านการใช้ชื่อภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณาถึงผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์กับการคุ้มครองตามกฎหมายด้วยระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นั้นมุ่งที่จะคุ้มครองแต่เพียงชื่อภูมิศาสตร์หรือแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้าเท่านั้น โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้ให้ความคุ้มครองในส่วนของสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไว้โดยตรง ซึ่งในปัจจุบันนี้สูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอยู่ในสถานะที่เป็นเพียงข้อมูลสาธารณะหรืองานสาธารณะ (public

⁴⁴ ข้อ 22.2 ของความตกลงทริปส์

In respect of geographical indications. Members shall provide the legal means for interested parties to prevent.

⁴⁵ ธีชชัย ศุภผลศิริ, ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย. (กรุงเทพ : กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, 2544) น.76-81.

domain) ที่ไม่ได้รับการปกป้องตามกฎหมายทำให้บุคคลใดๆก็ตามสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน⁴⁶ เมื่อเป็นการคุ้มครองแต่เพียงชื่อภูมิศาสตร์ทำให้มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาก็คือว่า หากผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ประกอบการค้าที่อยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่นนอกแหล่งภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีจะถูกจำกัดให้ประกอบการค้าได้เฉพาะภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นหรือไม่ หากเป็นกรณีผู้ประกอบการค้าที่อยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่นนอกแหล่งภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี เช่น คนในจังหวัดกรุงเทพมหานครจะใช้เพียงเส้นจันท์ที่มาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์ในจังหวัดจันทบุรีหรือว่าใช้เพียงสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาของคนจันทบุรีอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวแล้วโฆษณาแก่ผู้บริโภคโดยใช้ชื่อคำว่า “ผัดไทยเส้นจันท์” เพื่อประโยชน์ในด้านการค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์จะเป็นการต้องห้ามตามกฎหมายในเรื่องของการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่

จากการศึกษาถึงกรณีดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าถึงแม้ผู้ประกอบการค้าจะผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ขึ้นในขณะที่ผู้ประกอบการค้าไม่ได้อยู่ภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้าก็ตาม ผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ย่อมไม่เป็นการต้องห้ามตามกฎหมายเนื่องจากมาตรา 25 ได้กำหนดไว้ว่าเฉพาะผู้ผลิตสินค้าเท่านั้นที่จะต้องผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าผู้ประกอบการค้าจะต้องผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีแต่อย่างใด กล่าวคือ ผู้ประกอบการค้าสามารถที่จะผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ในจังหวัดอื่นๆนอกแหล่งภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีได้ และนอกจากนี้ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้า โดยการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะมีกระบวนการเพื่อควบคุมและกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าและวัตถุประสงค์รวมทั้งกรรมวิธีและกระบวนการผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่นายทะเบียนกำหนดโดยสินค้าที่จะขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสินค้านี้จะต้องมีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์

⁴⁶ ทวีพทุทธ์ ศิริศักดิ์บรรจง และ ชูชีวรรณ ตมิศานนท์, “เรื่องมาตรการการกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสินค้าอาหารในประชาคมอาเซียน : บทเรียนสำหรับประเทศไทย” โครงการสัมมนาของกลุ่มทางวิชาการ, 2559 : น.5-34.

ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้า ซึ่งความเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นเรื่องของตัววัตถุดิบหลักสำคัญหรือกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนก็ได้ เช่น กรรมวิธีในการผลิตเส้นจันท์ก่อนที่จะนำไปปรุงเป็นผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ ซึ่งกรรมวิธีการผลิตดังกล่าวเกิดจากภูมิปัญญาของคนในจังหวัดจันทบุรีด้วยการใช้ข้าวเจ้าที่เป็นข้าวเก่าอายุปีพันธุ์ (กข5) มาบดละเอียดด้วยการโม่แล้วผสมกับน้ำบาดาลที่อยู่ในบ่อใต้ดินในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีเท่านั้นเนื่องจากเป็นน้ำที่มีตะกอนน้อยอีกทั้งมีแร่ธาตุที่สำคัญทำให้เส้นจันท์ที่ได้มีความเหนียวนุ่มซึ่งแตกต่างไปจากการใช้น้ำในพื้นที่อื่นเพื่อการผลิตเส้นจันท์ถัดมาจึงเข้าสู่กระบวนการนึ่งแผ่นแป้ง การอบหมกแผ่นแป้ง การตัดแผ่นแป้งจนได้เป็นแผ่นเส้นจันท์ขนาดใหญ่ก่อนที่จะต้องนำไปผ่านกระบวนการตากแดดโดยนำไปผึ่งลมบนตะแกรงไม้ไผ่ขนาดใหญ่เพื่อให้แห้งและคืนสภาพซึ่งจะทำเป็นแผ่นแป้งแห้งอย่างทั่วถึงก่อนที่จะนำแผ่นเส้นจันท์ไปตัดเพื่อให้มีขนาดเล็กลงก่อนที่จะนำไปบรรจุในหีบห่อเพื่อส่งจำหน่าย ซึ่งเมื่อมีการควบคุมและกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าดังกล่าวย่อมจะทำให้ผู้ผลิตซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 25⁴⁷ ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องทำการผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ด้วยการใช้เส้นจันท์ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักสำคัญที่จะต้องผลิตขึ้นตามภูมิปัญญาของคนจันทบุรีภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีเท่านั้นและในขณะเดียวกันจะต้องใช้สูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในจังหวัดจันทบุรีร่วมด้วยเสมอเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าที่ได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้ว แต่ในส่วนของวัตถุดิบหรือส่วนประกอบอื่นๆ เช่น กุ้งแห้ง เต้าหู้ น้ำมะขามเปียก น้ำตาลมะพร้าว พริกหรือหอมหัวแดงไม่จำเป็นต้องนำมาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรี

เมื่อได้ทำการศึกษาถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยและประเทศอินเดียแล้วนั้นผู้ศึกษามีความเห็นว่าจะสมควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองในส่วนของการใช้วัตถุดิบหรือส่วนประกอบอื่นเพียงบางส่วนเพื่อการผลิตอาหารในพื้นที่ภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาด้านการผลิตและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวด้วย โดยเทียบเคียงกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดังที่ปรากฏพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 ในมาตรา 1(3)(e) ของประเทศอินเดียเพื่อเป็นการยกระดับความคุ้มครองตามกฎหมายในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันจะทำให้ภูมิปัญญาในด้านการผลิต

⁴⁷ มาตรา 25 เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้วผู้ผลิตสินค้าซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นหรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด

ผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ได้รับประโยชน์สูงสุดตามกฎหมายทั้งในระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ และขณะเดียวกันการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวก็เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีผลทางอ้อมในการคุ้มครองเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปในขณะเดียวกันอีกด้วย นอกจากนี้การแก้ไขดังกล่าวก็ไม่ใช่เป็นการขัดหรือแย้งกับหลักมาตรฐานขั้นต่ำตามความตกลงทริปส์ (TRIPS)⁴⁸ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยเนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมความคุ้มครองเช่นว่านี้เป็น การมอบความคุ้มครองไปในส่วนที่ความตกลงทริปส์ (TRIPS) ไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้โดยตรง ดังนั้นกรณีนี้ที่ผู้ประกอบการค้า ซึ่งอยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่น ๆ นอกแหล่งภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีจะใช้คำว่า “ผัดไทยเส้นจันท์” ซึ่งเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีกับผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์เพื่อประโยชน์ในด้านการค้า ผู้ประกอบการค้าที่อยู่นอกแหล่งภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ชื่ออย่างอื่นที่ จะต้องใช้เส้นจันท์ที่ผลิตขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีตามภูมิปัญญาของคนจันทบุรีเท่านั้น ร่วมกับสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในจังหวัดจันทบุรีร่วมกันทุกครั้งในการผลิตอาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ แต่วัตถุดิบหรือส่วนประกอบอื่นๆ บางอย่าง เช่น กุ้งแห้ง เต้าหู้ น้ำมะขามเปียก น้ำตาลมะพร้าว พริกหอมหัวแดง มะนาวไม่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบหรือส่วนประกอบเช่นว่านี้จะต้องนำมาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์จังหวัดจันทบุรีแต่อย่างใด ซึ่งการใช้เส้นจันท์และสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาของคนในจังหวัดจันทบุรีดังกล่าวก็เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดตามที่ปรากฏในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพของสินค้าตามที่นายทะเบียนกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้กำหนดไว้ หากในกรณีที่ผู้ประกอบการค้าดังกล่าวไม่ได้ใช้เส้นจันท์และสูตรกรรมวิธีการหรือกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในจังหวัดจันทบุรีร่วมกัน ผู้ประกอบการค้าในพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่น ๆ นอกจังหวัดจันทบุรีย่อมไม่มีสิทธิใช้ชื่อคำว่า “ผัดไทยเส้นจันท์” ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีเพื่อเรียกผลิตภัณฑ์อาหารไทยประเภทผัดไทยเส้นจันท์ได้ เพราะเป็นการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าตามที่ได้มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้กับนายทะเบียนกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ด้วยเหตุนี้แม้ว่ามาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยนั้นจะมีความเหมาะสมต่อการปกป้องสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนชาวไทยได้ในระดับหนึ่งก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนี้ยังไม่ครอบคลุมถึงกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ที่ยังขาดความชัดเจนหรือ

⁴⁸ อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 53

การปราศจากข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แก่ผู้กระทำการโดยสุจริต รวมถึงการไม่มี บทบัญญัติของกฎหมายในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสูตรกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตตาม ภูมิปัญญาของชาวจันทบุรีที่เกี่ยวกับการผลิตเส้นจันท์หรือกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตอาหารไทย ประเภทผัดไทยเส้นจันท์และข้อจำกัดในด้านความเป็นประธานแห่งสิทธิของชุมชนเพื่อการใช้สิทธิตาม กฎหมายในการฟ้องคดีหากมีกรณีการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นอันเนื่องมาจากมีผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์โดยมิชอบด้วยกฎหมายเพื่อเป็นการปกป้องชื่อเสียงเกียรติคุณของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นั้นก็เพื่อเป็นการยกระดับ มาตรฐานคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในประเทศ ไทยให้สูงขึ้นอันจะทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์เช่นว่ามานี้ได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประโยชน์สูงสุด